UNIVERSITÀ DEGLI STUDI FIRENZE

Funded by the European Union

Расове або етнічне походження та прецедентна практика Суду ЄС

Алессандра Фаві (Флорентійський університет)

Застосування антидискримінаційного права ЄС – Семінар для представників судової влади

Люблін, 17–18 вересня 2026 року

Європейська Комісія, [Євробарометр 2023 року щодо дискримінації в ЄС]

План

1. **Правова база ЄС**
2. **Дискримінація за ознакою расового або етнічного походження відповідно до Директиви 2000/43/ЄС**
   A. Захищена ознака: зміст поняття «расове або етнічне походження»
   B. Пряма чи непряма дискримінація?
3. **Правозастосування: окремі процесуальні аспекти та ефективні засоби правового захисту**
4. **Висновки: ключові положення для національних судів**

1. Правова база ЄС

- **Ст. 19 Договір про функціонування Європейського Союзу/ДФЄС:** «1. Без шкоди для інших положень Договорів і в межах повноважень, наданих ними Союзу, Рада, діючи одноголосно відповідно до спеціальної законодавчої процедури та після отримання схвалення Європейського Парламенту, може вживати відповідних заходів для боротьби з дискримінацією за ознакою статі, расового чи етнічного походження, релігії або переконань, інвалідності, віку чи сексуальної орієнтації. […]»

  - **Ст. 10 ДФЄС**: «У процесі визначення та реалізації своїх політик і діяльності Союз прагне боротися з дискримінацією за ознакою статі, расового чи етнічного походження, релігії або переконань, інвалідності, віку чи сексуальної орієнтації».

Правова база ЄС

- **Ст. 21 Хартії основних прав та свобод Європейського Союзу або Хартії прав і свобод Європейського Союзу/ХПРОЄС – Недискримінація**: «1. Забороняється будь-яка дискримінація за будь-якою ознакою, такою як стать, раса, колір шкіри, етнічне або соціальне походження, генетичні особливості, мова, релігія або переконання, політичні або будь-які інші погляди, належність до національної меншини, майновий стан, народження, інвалідність, вік чи сексуальна орієнтація […]».
  - **Пояснення щодо ст. 21 ХПРОЄС**: «Частина 1 ґрунтується на статті 13 Договору про заснування ЄС, яку наразі замінено статтею 19 Договору про функціонування Європейського Союзу, статті 14 Європейської конвенції з прав людини/ЄКПЛ та статті 11 Конвенції про права людини та біомедицину щодо генетичної спадщини. У тій мірі, в якій вона збігається зі статтею 14 ЄКПЛ, це положення застосовується відповідно до неї […]»
- **Ст. 20 ХПРОЄС – Рівність перед законом**: «Усі є рівними перед законом».

Правова база ЄС

- **Директива Ради 2000/43/ЄС від 29 червня 2000 року про реалізацію принципу рівного ставлення до осіб незалежно від расового чи етнічного походження**
  - зі змінами, внесеними Директивою Ради (ЄС) 2024/1499 від 7 травня 2024 року щодо стандартів для органів з питань рівності

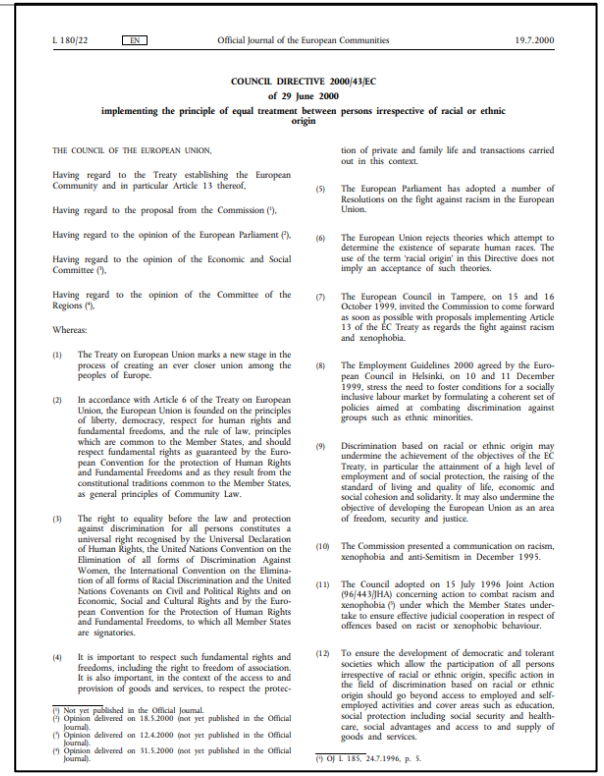

L 180/22 EN Official Journal of the European Communities 19.7.2000

COUNCIL DIRECTIVE 2000/43/EC
of 29 June 2000
implementing the principle of equal treatment between persons irrespective of racial or ethnic origin

THE COUNCIL OF THE EUROPEAN UNION,

Having regard to the Treaty establishing the European Community and in particular Article 13 thereof,

Having regard to the proposal from the Commission (1),

Having regard to the opinion of the European Parliament (2),

Having regard to the opinion of the Economic and Social Committee (3),

Having regard to the opinion of the Committee of the Regions (4),

Whereas:

(1) The Treaty on European Union marks a new stage in the process of creating an ever closer union among the peoples of Europe.

(2) In accordance with Article 6 of the Treaty on European Union, the European Union is founded on the principles of liberty, democracy, respect for human rights and fundamental freedoms, and the rule of law, principles which are common to the Member States, and should respect fundamental rights as guaranteed by the European Convention for the protection of Human Rights and Fundamental Freedoms and as they result from the constitutional traditions common to the Member States, as general principles of Community Law.

(3) The right to equality before the law and protection against discrimination for all persons constitutes a universal right recognised by the Universal Declaration of Human Rights, the United Nations Convention on the Elimination of all forms of Discrimination Against Women, the International Convention on the Elimination of all forms of Racial Discrimination and the United Nations Covenants on Civil and Political Rights and on Economic, Social and Cultural Rights and by the European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, to which all Member States are signatories.

(4) It is important to respect such fundamental rights and freedoms, including the right to freedom of association. It is also important, in the context of the access to and provision of goods and services, to respect the protection of private and family life and transactions carried out in this context.

(5) The European Parliament has adopted a number of Resolutions on the fight against racism in the European Union.

(6) The European Union rejects theories which attempt to determine the existence of separate human races. The use of the term 'racial origin' in this Directive does not imply an acceptance of such theories.

(7) The European Council in Tampere, on 15 and 16 October 1999, invited the Commission to come forward as soon as possible with proposals implementing Article 13 of the EC Treaty as regards the fight against racism and xenophobia.

(8) The Employment Guidelines 2000 agreed by the European Council in Helsinki, on 10 and 11 December 1999, stress the need to foster conditions for a socially inclusive labour market by formulating a coherent set of policies aimed at combating discrimination against groups such as ethnic minorities.

(9) Discrimination based on racial or ethnic origin may undermine the achievement of the objectives of the EC Treaty, in particular the attainment of a high level of employment and of social protection, the raising of the standard of living and quality of life, economic and social cohesion and solidarity. It may also undermine the objective of developing the European Union as an area of freedom, security and justice.

(10) The Commission presented a communication on racism, xenophobia and anti-Semitism in December 1995.

(11) The Council adopted on 15 July 1996 Joint Action (96/443/JHA) concerning action to combat racism and xenophobia (5) under which the Member States undertake to ensure effective judicial cooperation in respect of offences based on racist or xenophobic behaviour.

(12) To ensure the development of democratic and tolerant societies which allow the participation of all persons irrespective of racial or ethnic origin, specific action in the field of discrimination based on racial or ethnic origin should go beyond access to employed and self-employed activities and cover areas such as education, social protection including social security and healthcare, social advantages and access to and supply of goods and services.

(1) Not yet published in the Official Journal.
(2) Opinion delivered on 18.5.2000 (not yet published in the Official Journal).
(3) Opinion delivered on 12.4.2000 (not yet published in the Official Journal).
(4) Opinion delivered on 31.5.2000 (not yet published in the Official Journal).

(5) OJ L 185, 24.7.1996, p. 5.

Відповідні міжнародні документи:

- **Міжнародна конвенція про ліквідацію всіх форм расової дискримінації (МКЛРД), прийнята 21 грудня 1965 року**
  - ЄС не є стороною Конвенції, але всі його держави-члени є її учасниками.
- **Європейська конвенція з прав людини (ЄКПЛ)**
  - ЄС (поки що) не є стороною Конвенції (див. ст. 6(2) ДЄС)
  - **Ст. 14 ЄКПЛ – Заборона дискримінації**: «Користування правами та свободами, визнаними в цій Конвенції, має бути забезпечене без дискримінації за будь-якою ознакою: статі, раси, кольору шкіри, мови, релігії, політичних чи інших переконань, національного чи соціального походження, належності до національних меншин, майнового стану, народження або за іншими ознаками».

2. Дискримінація за ознакою расового або етнічного походження відповідно до Директиви 2000/43

- **Мета – Ст. 1**: «Метою цієї Директиви є встановлення рамкової основи для боротьби з дискримінацією за ознакою расового чи етнічного походження з метою забезпечення реалізації в державах-членах принципу рівного ставлення».

- **Сфера застосування – Ст. 3(1):** «1. У межах повноважень, наданих Співтовариству, ця Директива застосовується **до всіх осіб**, як у **державному, так і в приватному секторах**, включно з державними органами, стосовно:

  (a) умов доступу до зайнятості, самозайнятості та професійної діяльності, включно з критеріями відбору та умовами найму, незалежно від сфери діяльності та на всіх рівнях професійної ієрархії, зокрема під час просування по службі;

  (b) доступу до всіх видів і рівнів професійної орієнтації, професійного навчання, підвищення кваліфікації та перепідготовки, включно з набуттям практичного досвіду роботи;

  (c) умов зайнятості та праці, зокрема звільнення та оплати праці;

  (d) членства в організаціях працівників чи роботодавців або будь-яких організаціях, члени яких належать до певної професійної групи, та участі в них, включно з пільгами, що надаються такими організаціями;

  (e) соціального захисту, включно із соціальним забезпеченням та охороною здоров'я;

  (f) соціальних пільг;

  (g) освіти;

  (h) доступу до товарів і послуг, призначених для широкого загалу, та їх надання, включно із житлом».

Оскільки Директива 2000/43 надає конкретного вираження статті 21 ХПРОЄС у межах свого предмета, сфера її застосування «не може визначатися обмежувально» (*Slagelse*, C-417/23, п. 52)

Дискримінація за ознакою расового або етнічного походження відповідно до Директиви 2000/43

- **Винятки**: **Ст. 3(2)** «Ця Директива **не поширюється на відмінності у ставленні за ознакою громадянства** і діє без шкоди для норм та умов, що регулюють в'їзд і проживання громадян третіх країн та осіб без громадянства на території держав-членів, а також будь-якого поводження, що випливає з правового статусу відповідних громадян третіх країн та осіб без громадянства».

- **Ст. 6 → Мінімальний стандарт**

«1. Держави-члени можуть запроваджувати або зберігати положення, які є більш сприятливими для захисту принципу рівного ставлення, ніж положення, викладені в цій Директиві.

2. Імплементація цієї Директиви за жодних обставин не повинна слугувати підставою для зниження рівня захисту від дискримінації, вже гарантованого державами-членами у сферах, охоплених цією Директивою».

А. Захищена ознака: зміст поняття «расове або етнічне походження»

Стаття 2 – Поняття дискримінації: «1. Для цілей цієї Директиви принцип рівного ставлення означає **відсутність будь-якої прямої чи непрямої дискримінації за ознакою расового чи етнічного походження**».

Захищена ознака: зміст поняття «расове або етнічне походження»

- **Відсутність визначення** «расового чи етнічного походження» у Директиві 2000/43 (≠ на відміну від громадянства).
- Пункт 6 преамбули: «Європейський Союз відкидає теорії, які намагаються довести існування окремих людських рас. Вживання терміна «расове походження» у цій Директиві не означає визнання таких теорій».
- **Автономне та уніфіковане тлумачення** поняття «етнічне походження» на всій території ЄС з урахуванням не лише формулювання відповідного положення, але й його контексту та цілей правового регулювання, частиною якого воно є (*Slagelse*, C-417/23, п. 76)
- Значення ст. 21 ХПРОЄС, прецедентної практики ЄСПЛ та МКЛРД для тлумачення цього поняття:
  - Відповідно до практики ЄСПЛ щодо статті 14 ЄКПЛ, «дискримінація особи за ознакою етнічного походження є формою расової дискримінації […]» (*Slagelse*, C-417/23, п. 79).
  - Відповідно до статті 1 МКЛРД, «термін "расова дискримінація" означає будь-яке розрізнення, виняток, обмеження або перевагу, що ґрунтуються на ознаках раси, кольору шкіри, родового, національного чи етнічного походження, і як така дискримінація за ознакою етнічного походження особи становить форму расової дискримінації за змістом цієї Конвенції» (*Slagelse*, C-417/23, п. 80)

Етнічне походження: багатофакторна оцінка

- «Концепція "етнічної належності" бере свій початок в ідеї суспільних груп, що характеризуються, **зокрема,** спільним громадянством, релігійними віруваннями, мовою, культурно-історичним походженням та традиціями» (*CHEZ*, C-83/14, п. 46)
  - Перелік критеріїв **не є вичерпним.** Етнічне походження не може визначатися на основі одного-єдиного критерію, а **ґрунтується на сукупності низки факторів**, частина з яких є об'єктивними, а інші — суб'єктивними (*Jyske Finans*, C-668/15, пп. 18-19).
  - Відмінності у ставленні виключно за ознакою громадянства не охоплюються Директивою 2000/43. Утім, **громадянство** може братися до уваги в сукупності з іншими факторами під час встановлення етнічного походження.
  - Так само **країна народження особи** може корелювати з громадянством, релігійними віруваннями, мовою, культурно-традиційним корінням або середовищем виховання. Вона може складати частину сукупності доказів, але сама собою не встановлює належності до етнічної групи (*Slagelse*, C-417/23, пп. 81-84).

Застосування поняття «етнічне походження»: три ключові справи

Справа	Відповідна група або критерій	Оцінка Суду
***CHEZ*, C-83/14**	Ромська громада [Електролічильники в районі, заселеному переважно особами ромського походження, було встановлено на висоті від шести до семи метрів порівняно з менш ніж двома метрами в інших районах]	Концепція етнічної належності застосовується до ромської громади.
***Jyske Finans*, C-668/15**	Країна народження за межами ЄС/ЄАВТ [Кредитна установа вимагала від заявників на отримання автокредиту надати додаткове посвідчення особи, якщо в їхньому посвідченні водія зазначалася така країна народження]	«Країна народження особи не може **сама по собі** виправдовувати загальну презумпцію того, що ця особа належить до певної етнічної групи, настільки, щоб це встановлювало існування прямого або нерозривного зв'язку між цими двома поняттями» (п. 20).
***Slagelse*, C-417/23**	Іммігранти з незахідних країн та їхні нащадки [національне законодавство, що встановлює обов'язок затвердити плани розвитку для скорочення частки комунального сімейного житла в «трансформаційних зонах», які характеризуються, зокрема, тим, що протягом останніх п'яти років частка «іммігрантів із незахідних країн та їхніх нащадків», які проживають у цих районах, перевищувала 50%]	«[…] хоча ані критерій громадянства особи, ані критерій країни її народження не є самі по собі достатніми для обґрунтування такої презумпції належності до етнічної групи, **обидва вони можуть братися до уваги разом з іншими факторами** для цілей оцінки наявності прямої дискримінації за ознакою "етнічного походження" в розумінні Директиви 2000/43» (п. 86).

B. Пряма чи непряма дискримінація? Деякі визначення

Стаття 2

Поняття дискримінації

1. Для цілей цієї Директиви принцип рівного ставлення означає відсутність будь-якої прямої чи непрямої дискримінації за ознакою расового або етнічного походження.
2. Для цілей частини 1:

(a) пряма дискримінація вважається такою, що має місце, якщо за ознакою расового чи етнічного походження з особою поводяться менш сприятливо, ніж поводилися б або могли б поводитися з іншою особою в порівнянній ситуації;

(b) непряма дискримінація вважається такою, що має місце, якщо формально нейтральне положення, критерій або практика ставлять осіб певного расового чи етнічного походження у менш вигідне становище порівняно з іншими особами, за винятком випадків, коли таке положення, критерій або практика об'єктивно виправдані законною метою, а засоби досягнення цієї мети є належними та необхідними.

3. Переслідування вважається дискримінацією за змістом частини 1, якщо має місце небажана поведінка, пов'язана з расовим чи етнічним походженням, яка має на меті чи наслідком приниження гідності особи та створення залякувальної, ворожої, принизливої, образливої або зневажливої атмосфери. У цьому контексті поняття переслідування може визначатися відповідно до національного законодавства та практики держав-членів.
4. Спонукання до дискримінації осіб за ознакою расового чи етнічного походження вважається дискримінацією за змістом частини 1.

Пряма дискримінація

1. Чи встановлює норма, критерій або практика різницю у ставленні за ознакою расового чи етнічного походження?

- Міркування, пов'язані з расовим чи етнічним походженням, мали **визначати** рішення про запровадження відмінності у ставленні (*CHEZ*, п. 76; *Slagelse*, п. 106).

- Захід може поширюватися і на осіб, **які самі не належать до відповідного расового чи етнічного походження** (*CHEZ*, пп. 56, 75).

- Критерій може охоплювати **кілька етнічних походжень** (*Slagelse*, пп. 101-102).

Оцінка всіх належних обставин, включно з фактичним та нормативним контекстом

Пряма дискримінація

2. Якщо так, чи призводить ця відмінність до **менш сприятливого** ставлення порівняно з особами в **порівнянній ситуації**?

2. If so, does that difference result in less favourable treatment compared with persons in a comparable situation?

- Менш сприятливе ставлення має оцінюватися крізь призму **наслідків заходу, зокрема його впливу на основоположні права** (*Slagelse*, пп. 114 та 121-123).

- Вимога щодо «порівнянності» ситуацій має оцінюватися з урахуванням усіх елементів, які їх характеризують (*CHEZ*, п. 89 та *Slagelse*, п. 112)

Оцінка прямої дискримінації на практиці: *Feryn*, *CHEZ*, *Slagelse*

Справа	Положення/критерій/практика на основі расового чи етнічного походження	Менш сприятливе ставлення	Порівнянність ситуацій
Feryn, C-54/07	Публічні заяви директора компанії Feryn (підприємства, що спеціалізується на продажу та монтажі дверей) про недопуск «іммігрантів» до процесу найму.	Заяви були здатні **істотно відрадити** певних кандидатів від подання заявок і тим самим перешкодити їхньому доступу до ринку праці. Наявність конкретного встановленого потерпілого не вимагалася (пп. 23-25).	Окремо не досліджувалося: справа стосувалася дискримінаційної політики найму за відсутності конкретної жертви.
CHEZ, C-83/14	Присутність мешканців неромського походження не виключала того, що практика ґрунтувалася на ромському походженні більшості мешканців (п. 75). Відповідні індикатори включали її **застосування виключно в переважно ромських районах, заяви, що відтворюють етнічні стереотипи**, **відсутність належних доказів на її підтвердження, а також її обов'язковий, систематичний і тривалий характер** (пп. 80-84).	Ця практика зробила **надзвичайно складним або неможливим** контроль за споживанням електроенергії та мала образливий і стигматизуючий характер (пп. 86-87).	Усі споживачі, що обслуговуються одним і тим самим постачальником в межах однієї міської території, перебували в порівнянному становищі незалежно від району свого проживання (пп. 89-90).
Slagelse, C-417/23	Критерій міг ґрунтуватися на етнічному походженні, навіть якщо охоплював **кілька етнічних походжень**. Належні контекстні докази охоплювали **матеріали законопроєкту**, в яких недостатня інтеграція «незахідних іммігрантів та їхніх нащадків» визначалася як ключова проблема в «зонах гетто» (пп. 100–105).	Мешканці зон трансформації очевидно стикалися з **підвищеним ризиком дострокового розірвання договорів оренди** і, як наслідок, втрати житла, тоді як мешканці вразливих житлових районів із щонайменше подібними соціально-економічними показниками такому ризику не піддавалися (пп. 120-123).	Мешканці зон трансформації та вразливих житлових районів перебували в порівнянному становищі щодо своїх договорів оренди; в останніх 50-відсотковий поріг перевищений не був (пп. 112-113).

Винятки

Стаття 4

Справжні та визначальні професійні вимоги

Незважаючи на статтю 2(1) і (2), держави-члени можуть передбачати, що відмінність у ставленні, яка ґрунтується на характеристиці, пов'язаній з расовим або етнічним походженням, не становить дискримінації, якщо через характер конкретних видів професійної діяльності або контекст їх здійснення така характеристика є справжньою та визначальною професійною вимогою, за умови, що мета є законною, а вимога — пропорційною.

Стаття 5

Позитивні дії

З метою забезпечення повної рівності на практиці принцип рівного ставлення не перешкоджає державам-членам зберігати або запроваджувати спеціальні заходи для запобігання чи компенсації несприятливого становища, пов'язаного з расовим або етнічним походженням.

Непряма дискримінація

Формально нейтральне положення, критерій або практика

Положення, критерій або практика мають бути **сформульовані або застосовані зовні нейтрально, тобто з урахуванням факторів, які відрізняються від захищеної ознаки та не є тотожними їй** (*Slagelse*, п. 132)

захід призводить до того, що особи певного расового чи етнічного походження опиняються **у менш вигідному становищі порівняно з іншими особами**

Захід має ставити в особливо несприятливе становище осіб **певного етнічного походження**, але може ставити **у невигідне становище й кілька етнічних груп водночас** (*Slagelse*, пп. 134–135).

Захід може впливати й на осіб, які, **не маючи відповідного расового чи етнічного походження**, також зазнають такого несприятливого впливу (*Chez*, п. 60)

за винятком випадків, коли таке положення, критерій або практика **об'єктивно виправдані законною метою**

і засоби досягнення цієї мети є **належними та необхідними** (тест на пропорційність)

Вимоги принципу пропорційності:
Належність (доцільність): захід має бути реально здатним досягти поставленої мети.
Необхідність: мета не може бути досягнута настільки ж ефективно менш обмежувальними заходами.
Пропорційність у вузькому розумінні (stricto sensu): негативні наслідки не повинні бути непомірними щодо мети або надмірно обмежувати законні інтереси відповідних осіб; **порушені основоположні права мають бути належним чином збалансовані з цією метою** (*Slagelse*, пп. 158–168)

Непряма дискримінація на практиці

CHEZ, C-83/14

Формально нейтральний критерій
Розташування помешкань у районах, де фіксувалися факти втручання в роботу приладів обліку та несанкціоновані підключення.

Особливо несприятливе становище
Ця практика торкнулася районів, заселених переважно особами ромського походження, і зробила **надзвичайно складним або взагалі неможливим для мешканців контроль за власним споживанням електроенергії**. Вона також мала образливий та стигматизуючий характер.

Об'єктивне виправдання
Запобігання шахрайству та забезпечення надійності електромережі були законними цілями. Ця практика могла бути виправданою лише за умови відсутності іншого належного та менш обмежувального заходу, а також якщо вона не завдавала непропорційної шкоди правам мешканців на отримання електроенергії **на умовах, що не є ані образливими, ані дискримінаційно-стигматизуючими, та дозволяють регулярно контролювати власне енергоспоживання** (пп. 113–118).

SLAGELSE, C-417/23

Формально нейтральний критерій
Критерії громадянства та країни народження самі по собі можуть бути нейтральними щодо етнічного походження. (п. 99).

Особливо несприятливе становище
Захід може ставити в особливо невигідне становище осіб, які належать до **кількох етнічних груп одночасно**. Статистичні дані можуть мати доказове значення.

Об'єктивне виправдання
Захід повинен реально досягати законної мети та впроваджуватися послідовно; має бути відсутня будь-яка настільки ж ефективна, але менш обтяжлива альтернатива; і **має бути забезпечено справедливий баланс з урахуванням основоположного права на повагу до житла відповідно до статті 7 ХПРОЄС** *(*пп. *130–174).*

3. Правозастосування: окремі процесуальні аспекти та ефективні засоби правового захисту

- **Тягар доказування (Ст. 8)**
  - «1. Держави-члени вживають таких заходів, які є необхідними відповідно до їхніх національних судових систем, щоб забезпечити, щоб у разі, коли особи, які вважають себе потерпілими через недотримання щодо них принципу рівного ставлення, наводять перед судом або іншим компетентним органом **фактичні дані, які дають підстави припустити наявність прямої або непрямої дискримінації**, **відповідач мав довести відсутність порушення принципу рівного ставлення**».
  - Значення фактичного та нормативного контексту
  - Держави-члени можуть передбачати встановлення факту непрямої дискримінації будь-якими належними засобами, зокрема на підставі **статистичних даних** (див. пункт 15 преамбули).
    - Однак «національний суд повинен оцінити, наскільки надані йому статистичні дані є достовірними і чи можуть вони братися до уваги, тобто чи не відображають вони, наприклад, суто випадкові або короткострокові явища, та чи є вони достатньо показовими» (*Slagelse*, п. 142)

Правозастосування: окремі процесуальні аспекти та ефективні засоби правового захисту

- **Засоби правового захисту (Ст. 7) та санкції (Ст. 15)**
  - Ст. 7(1) підтверджує право на ефективні засоби захисту, тоді як ст. 7(2) конкретизує право на ефективний судовий захист, гарантоване **ст. 47 ХПРОЄС** (*Braathens*, пп. 33-34).
  - Санкції мають бути **ефективними, пропорційними та стримувальними** і в поєднанні із засобами захисту за ст. 7 забезпечувати реальний та дієвий судовий захист (*Feryn*, пп. 37-40; *Braathens*, п. 38).
    - Директива 2000/43 не встановлює **конкретного виду санкції** (наприклад, визнання факту дискримінації з публічним оголошенням рішення, судову заборону на продовження дискримінаційної практики чи стягнення збитків на користь організації, що ініціювала провадження) (*Feryn*, пп. 37 та 39).
    - **Ефективний судовий захист** вимагає, щоб суд мав повноваження встановити факт дискримінації, навіть якщо відповідач згоден виплатити компенсацію без визнання вини. Якщо узгоджене тлумачення неможливе, суд зобов'язаний **не застосовувати** суперечливі норми національного законодавства (*Braathens*, пп. 55-59).

- **Асоціації, організації чи інші юридичні особи, що діють від імені або на підтримку скаржника (Ст. 7)**
  - «2. Держави-члени забезпечують, щоб асоціації, організації або інші юридичні особи, які згідно з критеріями, встановленими їхнім національним законодавством, мають законний інтерес у забезпеченні виконання положень цієї Директиви, могли брати участь **як від імені, так і на підтримку скаржника**, за його чи її згодою, у будь-яких судових та/або адміністративних процедурах, передбачених для забезпечення виконання зобов'язань за цією Директивою».
  - *Feryn*, C-54/07 → «Стаття 7 Директиви 2000/43 **не перешкоджає державам-членам закріплювати** у своєму національному законодавстві **право асоціацій, які мають законний інтерес** у забезпеченні дотримання цієї Директиви, або органу (органів), призначених відповідно до статті 13 цієї Директиви, **ініціювати судові чи адміністративні провадження для забезпечення виконання зобов'язань, що з неї випливають, без необхідності виступати від імені конкретного позивача або за відсутності визначеного потерпілого**» (п. 27).

Правозастосування: окремі процесуальні аспекти та ефективні засоби правового захисту

- **Органи з питань рівності** (**Директива 2024/1499** – кінцевий строк транспозиції: 19 червня 2026 року)
  - Розширює компетенцію органів із питань рівності на сферу зайнятості щодо дискримінації за ознаками віку, релігії чи переконань, інвалідності або сексуальної орієнтації.
  - Поширює мандат органів із питань рівності на превентивну діяльність, одночасно посилюючи їхні повноваження щодо надання допомоги потерпілим, розслідування фактів дискримінації та участі в судових процесах.
  - У справі *Belov* болгарський орган з питань рівності не було визнано «судом» у розумінні ст. 267 ДФЄС (C-394/11, пп. 40-55).

4. Висновки: ключові положення для національних судів

- **Судова оцінка з урахуванням контексту для розмежування прямої та непрямої дискримінації**
- **Роль ХПРОЄС у посиленні правового захисту в межах сфери дії Директиви**
- **Потенційний внесок посилених органів з питань рівності в забезпечення дієвого судового захисту**
- **Поза межами індивідуального відшкодування: перехід до системного правозастосування (справа C-799/23 на розгляді)**

Основна бібліографія

- Bell M., and Waddington L., ‘More Equal than Others: Distinguishing European Union Equality Directives’, CML Rev 38, 2003.
- Tyson A., ‘The Negotiation of the European Community Directive on Racial Discrimination’, European Journal of Migration and Law 3, 2001, 199–229.
- Lahuerta S. B., ‘Ethnic Discrimination, Discrimination by Association and the Roma Community: CHEZ’, CML Rev. 53, 2016, 797-818.
- Ganty, S., ‘Racialized, but Equal?: Denmark’s Housing Law before the CJEU’, VerfBlog, 2026/1/21.
- Dawson M., Muir E., ‘Individual, Institutional and Collective Vigilance in Protecting Fundamental Rights in the EU: Lessons from the Roma’, CML Rev. 48, 2011, 751–775.
- de Búrca G., Passalacqua V., ‘The Curious Absence of Race Discrimination Litigation in EU Law’ , EUI WP 15, 2025.

Дякую за увагу!

alessandra.favi@unifi.it